

” A hitelesség a legjobb »marketingfogás« ”

Beszélgetés Horváth Sándor Domonkossal

Fotó: Vadócz Dávid

Ha a könyves világot tényleg temetni kellene, akkor a ma virágzó könyvesboltok helyén már réges-régen palacsintát, vagy mondjuk női fehérneműt árulnának – mondja Horváth Sándor Domonkos győri könyvtárigazgató, hozzátéve: mindenkinek a maga helyén –, így a könyvtárosoknak is új és újabb vonzó, az olvasási kedvet fölébresztő vagy ébren tartó megoldásokkal kell előrukkolniuk. Az általa szervezett, idén már 20. születésnapját ünneplő Győri Könyvszalonn sem működik témerek munka, és például az önkormányzat komoly anyagi támogatása nélkül. A könyveket és szerzőiket a legkisebb faluba is el kell vinni úgy, hogy valóban találkozzanak, egymásra találjanak az olvasókkal. „Ez tényleg szerelem” – vallja Horváth Sándor Domonkos

– Horváth Sándor Domonkossal, a győri dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár igazgatójával van beszélgetni valónk bőven. De hadd kezdjem azzal, amit idefelé, utazás közben forgattam a fejemben: hogy milyen érdekes, amikor azt kérdezi Vörösmarty Mihály a Gondolatok a könyvtárban című versében, hogy „ment-e a könyvek által a világ elébb?” Ám ezt a kérdést föltehetnénk úgy is, hogy vajon mi lenne a világgal a szinte fölmérhetetlen, könyvekbe zárt gondolat-kincsestár nélkül?

– Gyakran mondjuk, és igazunk is van, hogy vannak dolgok, amelyek alapjainkban határoznak meg minket. Gondoljunk akár őseink közül csak a nagyszülőkre, a szülőkre, gondoljunk azokra a jeles tanárookra, akikből, remélem, mindenkinek jutott legalább egy-kettő. Gondoljunk más, kiváló emberek ránk gyakorolt, és minket akár életünk végéig elkísérő hatására... Nos, ebből a felsorolásból semmiképpen sem

hiányozhatnak a gondolkodásunkat, fejlődésünket, vonzásainkat és választásainkat jelentősen meghatározó könyvélmények sem. Személyiségünk alakulásának a művelődés, a műveltség, a művészetek, és ezen belül természetesen az irodalom nélkülözhetetlen eszköze. És ne feledkezzünk meg arról sem, hogy olvasmányélményeink tesznek bennünket sok szempontból egyedivé is. Kocsmai filozofálgatások során talán el lehet dönteni, hogy akinek ez kimarad az életéből, az lehet-e boldog vagy sem, de én mindenképpen úgy gondolom, hogy az irodalmi élményekből önként vagy kényszerből kimaradó ember mérhetetlenül sokat veszít, még akkor is, ha ennek nincs tudatában.

– Mélyen egyetértek, ugye, erre szoktuk mondani, hogy kultúra, művészetek, irodalom nélkül persze lehet élni, csak nemigen érdemes. Amin ugyan csak gondolkoztam idefelé: hogy akinek mindez

Antall Istvánnal a Győri Könyvszalomon 2011-ben

kimarad az életéből, az elveszíti a találkozás lehetőségét egy nagyon pontos, félreérthetetlenül megfogalmazott erkölcsi világrenddel is. Merthogy azok az értéket képviselő irodalmi alkotások, amelyek mi most összefoglalóan könyvnek nevezünk, pontosan kijelölik a morálisan helyes, ahogy néhai nagymamám előszeretettel mondogatta: az Istennek és embernek tetsző élet ösvényét. Az olvasott embernek határhelyzetekben, nagy magasságokban és mélységekben, életének útelágazásainál rendre eszébe jutnak olvasmányélmények, vagy azok töredékei, és mintegy megfogván a kezét, vezetik a helyes irányba.

– Ez pontosan így van. És itt nem feledkezhetünk meg az egyetemes és a magyar irodalom azon szerzőiről, akik valóságos világítótoronyként szolgáltak az életük választópontjain bizony elbizonytalanodni, megtorpanni, a rosszabbik útra is rálépni hajlamos hétköznapi

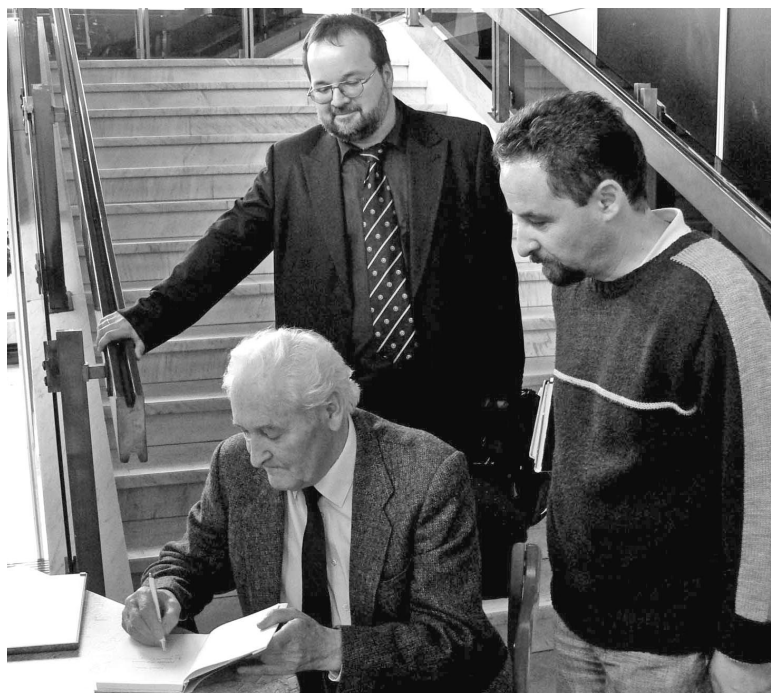
ember számára. Ezek a szerzők minden kor minden nemzedékének a polcára helyeztek olyan alapműveket, amelyek éppen ezt a funkciót látják el nagy hatásokkal. Korábban beszélgettünk régióink szülöttéről, a néhai Galgóczy Erzsébetéről, s arról, hogy például az ő *Vidravas* című munkája az „átkosnak” azokban az éveiben mit jelentett, vagy mit jelentett a világnak Orwell 1984-e például. Vagy ki ne hordozná magában Nagy Gáspárnak az Új Forrásban anno megjelent fel- és megrázó vádirat-versét, amely az értelmiség egyetlen képviselőjét sem hagyta érintetlenül. Buszon, munkahelyen, a mindennapi élet legkülönbözőbb színterein versolvasó emberek sokasága számára volt beszédtema, még ha össze is kellett dugniuk a fejüket, hogy illetéktelenek ne hallják, hogy Nagy Gáspár ihletésére a mártírok eltemetésének és a gyilkosok legalábbis néven

nevezésének erkölcsi parancsáról osztják meg egymással gondolataikat. Ezek által a művek által, amelyek közül most jószerivel taláalomra mondtam néhányat, jobbá vált a jóra egyáltalán hajlamos és képes olvasó.

– *Érdekes és érdemes végiggondolni azt is, hogy hány és hány prózai fordulatot, vagy még inkább verssort hordozunk magunkban, és szándékosan vagy önkéntelenül szőjük bele őket a beszédünkbe, bizonyítékául annak, hogy képesek vagyunk a szépet és a jót a szó igazi értelmében elsajátítani, és ez nemhogy nem plágium, hanem éppenséggel a nemes tartalmakat hordozó szöveg nyomtatott formában való közreadásának ékes bizonyítéka. Hányszor jut eszembe – s az évek haladtával sajnos egyre gyakrabban – Radnóti Miklós megállapítása, amely szerint mindennek „más távlatot ad a halál”, vagy amikor küzdök egy-egy számomra fontos gondolat megfogalmazásával, hányszor vágyom arra, hogy sikerüljön kimondanom „egy képben csak talán, s csupán a lényegét”... Szóval gondolkodásunknak és gondolataink kifejezésének az irodalom tényleg valósággal humuszként szolgál.*

– Bizony, ezek a belénk épült, sejtjeinkbe ivódott élmények, értékek, fölfénylő sorok meghatároznak bennünket, bizonyítván azt is, hogy az irodalom szerves része, lételeme az, amit modern műszóval recepciónak hívunk, tehát a befogadás folyamata, amely persze nem egyszerűen és csupán megértést, elfogadást jelent, hanem valóságot, társszerzőséget is. Hiszen minden recepció, minden olvasat egyedi, akár az ujjlenyomat. Azt olvastam a minap valahol, hogy az emberiség új, 21. századi „művelődési eszköze” a tévésorozat. Most anélkül, hogy egy pillanatig is vitatnám a filmkultúra elévülhetetlen érdemeit: egyrészt, a televíziós szappanoperák többsége finoman szólva sem tartozik e művészeti ág java termésébe, másrészt pedig a kész képekkel dolgozó film gyökeresen más hatásmechanizmussal dolgozik, mint a könyv, amely utóbbi sokkal inkább munkára sarkallja a műélvező ember képzeletét, agyát, szívét, lelkét. És ne legyen kétségünk afelől sem, hogy

egy valódi művészi alkotás kétségtelen értékei – ha talán eltérő mélységben és mértékben is – elérik a maguk hatását a legkülönbözőbb intellektusú, nem egyformán iskolázott, de olvasó emberek körében is. Az időnk véges, az elolvasásra érdemes könyvek száma lényegében végtelen, tehát kimeríthetetlen kincsesbánya áll a rendelkezésünkre. Az egészet feltárni egy kurta emberélet során lehetetlen – még akkor is, ha emlékszem: ifjabb könyvtáros koromban akár két-három kötetet is fölfaltam egy-egy szabadnapomon –, mindenesetre érdemes új és új aranyrögökért nyúlnunk. Annál is inkább, mert minden ellenkező híreszteléssel szemben jelen korunk is kitermeli a maga nemes anyagait, nem telik el év anélkül, hogy maradandó, halhatatlansággyanús írásművek születnének. Összefoglalva, mély meggyőződésem, hogy az irodalom olyan kimeríthetetlen energiaforrás, olyan végtelen töltekezési lehetőség az egyetlen földi életében tájékozódni akaró, járható utakat kereső ember számára, ami párját ritkítja. Épp ezért az is kötelességünk, hogy alapos

Kányádi Sándorral (Győri Könyvszalón, 2008)

Profán című könyvem bemutatója Szávai Gézával (Győri Könyvszalon, 2016)

megfontolással, körültekintéssel közelítsünk a könyvek varázslatos világához.

– Különösen az utóbbi években, évtizedekben egész kórusok temetik-siratják a Gutenberg-galaxist. Van okunk csatlakozni ezekhez a vészterhes jóslatokhoz? Azt mindenesetre láthatjuk, hogy talán akkora kultusza a könyvnek, mint amilyen az én gyermekkoromban volt, vagy akár igazgató úr gyermeké idején is, ma nincsen. Vége van ennek a csillagrendszernek, átalakul, hullámvölgyben van, vagy még abban sem?

– A Gutenberg-galaxis nem egy folyamatosan táguló világegyetem, természetesen vannak megtorpanások. Az ön által említett korokban létezett az a sokat emlegetett állami könyvkiadás, amelynek a rendkívül alacsony könyvárak mellett természetesen hihetetlen árnyoldalai is voltak. Aztán jött a szabadság, igen sok min-

den bejöhett, ami korábban nem, s amit természetesen mind el kellett olvasni. De az igazság az, hogy napjainkban is hihetetlenül sok cím jelenik meg, rendkívül nagy a választék, a merítési lehetőség, tehát bármennyire kongatják is néhányan a vészharangot, a könyvesboltok nem jótékonyági intézmények, és már réges-rég palacsintát, vagy mondjuk női cipőt árusítanak, ha nem lenne fizetőképes kereslet a könyv iránt.

– És akkor még mindig jobb, ha nem valamiféle, általam most megnevezni nem akart junkfoodot, szemétkaját...

– Igen, de jegyezzük meg, hogy szemétnak minősíthető produkciók az irodalomban is vannak, bár ezt nem is illik irodalomnak nevezni, mégis, az igényes olvasó mindig megtalálja a magának valót. Sokan a világhálótól, az e-boo-

koktól, mindenféle elektronikus kütyűktől kezdtek el hangosan féltetni a literatúrát, azonban én azt tapasztalom, hogy ez is indokolatlan, sokkal inkább azt látom, amit egyébként a filmeknél is: hogy az illegális letöltések jelentenek ugyan veszélyt, ez ellen azonban szabályozási eszközökkel szerintem lehet védekezni, másrészt pedig ez a fajta lopkodás nem is elsősorban az úgynevezett magas irodalomra irányul. Megítélésem szerint ez nem lesz képes maga alá temetni az értékes nyomtatott betűt. Ráadásul ugyancsak világhálós világunk jelensége, hogy alapvetően a vers facebook-műfajként történő újrafelfedezése szembeűnő, számtalan példát látunk arra, hogy emberek megosztják, mások pedig örömmel olvassák és kommentálják a szebbnél szebb klasszikus és kortárs verseket, komoly népszerűséget szerezve ezzel szerzők sokaságának. Ezt is tegyük a mérlegre!

Még az én újdonsült kedvenceim között is van olyan, akinek versét először a világhálón, elektronikus formában olvastam. Azóta persze a kötetei ott sorakoznak a könyvespolcomon.

– *Igazgató úr nemcsak a dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár igazgatója, hanem gazdája, fő szervezője a ma már méltán híres Győri Könyvszalonnak is. Ez minden év novemberének eseménye, idén pedig kerékek születésnapot ünnepel: a huszadikat. A Könyvszalón is hozzájárul ahhoz, hogy Önnek széles kitekintése, látképe van a régió kulturális életén túl az országosra is. Sokat mondjuk, ugye, hogy Magyarország vízfejű ország, Budapesten kívül nincs élet, ha van is, az provinciális, és kizárólagosan helyi érdekű. Én tudom, hogy ez nem így van, de Ön hogy látja?*

– Fogalmazzunk úgy, hogy nem teljesen így van. Mondjuk ki: kell egy kis bátorság értelmiséginek lenni, tudomásul venni azt, hogy ugyan

Reisinger Attila A háború foglyai című könyvének bemutatóján (Győri Könyvszalón, 2018)

más a vidék, mint Budapest, azért rendezvények, művésztalálkozók, művészeti események tekintetében Budapesten sokkal elkényeztetettebb a nagyjéremű, mint egy vidéki kisvárosban. Nem Győrre gondolok természetesen, mert Győr már egy kifejezetten nagyvárosi jelenség. Ugyanakkor azt tapasztalom, hogy amikor egy hétnyolcezres kisvárosba elviszünk például egy író-olvasó találkozót, akkor ott ezt a rendezvényt egy értékekre kiéhezett, szépszájú közönség várja. Éppen ezért van nekünk, könyvtáraknak, könyvtárosoknak hihetetlenül nagy felelősségünk a kultúra terjesztése területén.

– *Más a dolguk a vidéki könyvtáraknak, mint a budapestieknek?*

– Több a dolguk! A könyvtárosok a kilencvenes évek közepén még az információszolgáltatásra helyezték a fő hangsúlyt, és ez hiba volt, mert ezáltal a kultúráközvetítés egyfajta mostohagyerekké vált. A szűkös beszerzési keretek okozták azt, hogy valamiféle kényszerből

a bestsellerlistákat vásárolták a könyvtárak számára, ami bizonyos fokig érthető, értékelvű szempontok alapján azonban károkat okozott. Néhány éve, leginkább 2013-tól van az ötezres lélekszám alatti települések számára egy könyvtárellátó szolgáltató rendszer. Minden megyei hatókörű könyvtárhoz tartoznak ilyenek, Győr százhatvannyolc települést lát el. Jogszabály írja elő, hogy minden településen legalább négy rendezvényt kell szerveznünk. Alapvető felelősségünk, hogy ezt miként oldjuk meg: vagy kézműves programot szervezünk, amelynek jelentőségét persze nem becsülöm le, vagy egy író-olvasó találkozót. Erre egyébként a minisztériumtól közvetlenül kapunk pénzt, de ha önmagában csak ilyen régi típusú író-olvasó találkozót szervezünk, az lehet borzalmas is, ahol a könyvtáros plusz két fő, akit talán az utcáról lasszóval fogtak, ücsörög a nézőtéren. Ez szakmai mulasztás, azt mutatja, hogy a szervezők nem készültek föl kellőképpen. Nem elég a le-

Csender Levente mesekönyvének bemutatója (Ünnepi Könyvhét, Győr, 2019)

Családi nyaralás Sümegen (2019)

hetőséget megteremteni a szerző, a mű és a potenciális olvasó találkozására, azt megfelelően vonzó formában is kell tenni. Ha a könyvtáros például webes felületein rövid könyvismertetőket tesz közzé, minekelőtte tájékozódott a kortárs irodalom újdonságairól, új értékeiről, és ezeket ajánlja, az munkájának hatékonyságát meg tudja sokszorozni. Tehát a könyvtáros bizonyos értelemben kulturális tanácsadója is kell legyen a közönségnek. Annál is inkább így van ez, mert talán nem sokan tudják, hogy Magyarország legkiterjedtebb kulturális hálózata éppen a könyvtáraké. Könyvtár vagy könyvtári szolgáltató hely ma Magyarországon minden egyes településen van. Nyilvánvaló persze, hogy ezek különböző minőségben működnek, ez a minőség a fenntartó önkormányzat anyagi lehetőségeitől, de hozzáállásától, illetve a könyvtáros kollégák lelkes elhivatottságától – vagy annak hiányától – is függ. Az tény, hogy minden

egy-egy könyvtár valóságos szellemi erőműve lehet az adott településnek, vagy, ahogy én fogalmazni szoktam, a település közös nappali olvasószobája.

– Igen, én el is követtem azt a hibát, hogy amikor ezt a könyvtárat említettem, nem tettem hozzá, hogy a nevében is benne van, hogy ez a könyvtári szolgáltatások mellett egyben közösségi tér is. És nyilvánvaló, hogy abban a közösségben, amely éppen egy könyvtárban gyűlik össze, óhatatlanul szóba kerül a kezemben tartott könyv, vagy a beszélgetőtársam kezében lévő, amit hozunk vagy viszünk, és szívesen vesszük a másik ajánlását, olvasótársunk pedig szívesen ajánlja azt, ami neki tetszett. Nem biztos persze, hogy egy könyvtári közösségnek csak erről kell és szabad beszélnie, de hogy szóba kerül – az bizonyos.

– A mi könyvtárunk egy kicsit speciális helyzetben van, mert művelődési ház is tartozik hozzá. Mindegyik épületünkben van előadóte-

rem, és több művelődésszervező kollégát is alkalmazunk. Rendezvényeink száma pedig éves szinten háromezer-ötszáz körül van. Ebben persze az ünnepi könyvhét rendezvényeitől a nyugdíjasklubi találkozóig sok minden benne van, de ebből százhusz például a már említett Győri Könyvszalonn minden évi három napja, amely a Győri Nemzeti Színház összes termékét jól kihasználva kiadók, szerzők, rendezvények, művészeti előadások sokaságát produkálja. Látogatóinak száma sem kevés: husz-harmincezer. Természetesen ezt önköltséges alapon nem tudnánk megcsinálni, aki ezzel vidéken próbálkozott, az sajnos mind csődöt mondott. Nálunk a városi fenntartó igen komoly elkötelezettséggel és anyagi támogatással biztosítja, hogy immár huszadik éve ez egy sikeres, és immár országos jelentőségű rendezvény legyen. A könyvszalonn nagy-nagy tanulsága számunkra az is, hogy valóságos szélmalomharc az, ha egy-egy műfaj vagy művészeti ág egyedül próbál meg sikert elérni. Meg kell találni a kapcsolatot ezek között a műfajok és ágak között, s ez vonatkozik a könyvtár és a kiadók kapcsolataira, az irodalmi marketinges kapcsolatokra, a társintézményekkel való együttműködésekre is, és alkalmazunk úgymond nem szokványos eszközöket is. Egy-egy könyvbemutató előtt félperces videókat készítünk szakemberekkel, és ezt a világhálón közzé is tesszük. Kéthetenként tízperces Könyvjelző című műsorunk van a helyi rádióban, a Győr Plusz Rádióban. Ezen túl például Csenger Levente *A különleges Meditativo kalandjai* című kötetéhez kis rejtvényfüzetet készítettünk, ugyancsak profi szerkesztők és nyomdai szakemberek közreműködésével háromezer példányban. Egyértelműen ez is hozzájárult ahhoz, hogy a szerző részvételével roppant sikeres és jó hangulatú eredményhirdetése volt ennek a rejtvénytárgyának Rábatonán, még decemberben. Tehát folyamatosan keresni kell az új és új lehetőségeket és eszközöket. Például Mirtse Zsuzsa könyvbemutatóján a Hangraforgó együttes, ez a kiváló győ-

ri zenészházaspár, Faggyas Lászlóval és F. Sipos Beával megzenésített néhányat a kötet verseiből, így szerzővel, beszélgetéssel, plusz zenével sokkal könnyebb felkelteni és ébren tartani a közönség valódi érdeklődését és érzelmi kötődését a szerzőhöz és a műhöz egyaránt. Volt olyan község például, ahol ezt a műsort az ötszáz főt sem elérő lélekszámból több mint kilencvenen élvezték végig. A polgármester a műsor előtt igazán kedvesen és őszintén köszöntött bennünket, minden mozzanatból látszott (ez Kajárpécen volt egyébként), hogy valóban szívesen látnak minket. Arról már nem is beszélve, hogy a műsor után a könyvtáros saját sütésű zserbójával kínált bennünket, s az is kiderült, hogy milyen lelkes és rendszeres olvasója például a Magyar Naplónak. És igen, ez is felelősségünk, hogy a népszerűsítés meg a közvetítés mellett olvassuk is az irodalmat, mert a mai hitelesség-deficit világban a hitelesség a legjobb „marketingfogás”.

– *Búcsúzóul nem fogom föltenni azt az álnaiv kérdést, hogy lehet-e ezt a munkát szenvedély, elhivatottság, hivatástudat, a dolog szívbéli szeretete nélkül csinálni, mert tudom, hogy nem lehet.*

– Tudja, az ember egy ideig azt hiszi, hogy ő, ő már profi, az egészet szakmaként csinálja, és fölösleges itt ilyen nagy szavakat és patetikus fordulatokat használni, aztán egyszer csak elolvas valamit, amitől kicsordul a könnye, s akkor rájön, hogy szakma ide, profizmus oda, azért csinálom, mert szeretem.

Stifner Gábor

Stifner Gábor

(1955, Szőny)

újságíró, rádiós szerkesztő-
műsorvezető